

Bába Szilvia

Magyarnak lenni „idegen csillagok alatt”

Jó volt magyarnak lenni idegen csillagok, Ausztráliában a Dél-keresztje és Amerikában észak fényei alatt is. Könnyű nekem, mert hazajöhöttem, ide, a Göncöl-szekérhez. A most bemutatandó kötetből megtudhatjuk, hogy a megkérdezett tizenhárom jeles személyiségnek vajon mi erről a véleménye. És megtudhatjuk azt is, mit jelent magyarnak lenni, magyarnak maradni idegenben, új hazában.

Ónody Éva jól kérdezett. Ismeretterjesztő szociográfiája irodalmi igényű. A válaszolók emigránsok, akiknek menekülni vagy menni kellett, illetve – a megidézett kor szóhasználatára szerint – disszidensek. A kötetben szereplők közül öten a második világháború, heten az 1956-os forradalom és szabadságharc után, egy fő pedig az 1970-es évek elején hagyta el az országot. A szerző nemcsak jól kérdezett, de jól is választott. Az emigránsok reprezentálják a nyugati és a tengeren túli magyar diaszpórát. A szereplők az USA-ban, Kanadában, Latin-Amerikában, Ausztráliában, Németországban, Ausztriában, Finnországban és Svédországban élnek vagy éltek.

A második világháború után körülbelül 1-1,5 millió ember politikai vagy más okokból nem akart visszatérni szülőföldjére Németország és Ausztria nyugati zónájából, valamint Olaszországból. A későbbi befogadó országok megnyitották kapuikat, ám jellemző volt, hogy szigorúan válogattak, gazdasági és politikai igényeik szerint. Ezzel a nemzetközi migrációban új korszak

kezdődött. Az ENSZ égisze alatt, 1947-ben megalakult a Nemzetközi Menekültügyi Szervezet, amely több mint egymillió személy letelepítését koordinálta 1947. július 1. és 1951. december 31. között.

Ebben az időszakban az Amerikai Egyesült Államokba kb. 21-26 ezer, Kanadába közel 15 ezer, Ausztráliába ugyancsak 15 ezer körüli volt a politikai menekült és kivándorló magyarok száma. További 16 országba 17 ezren, Ausztriába kb. 60 ezren mentek, így összesen megközelítőleg 150 ezren hagyták el Magyarországot. Döntően két nagyobb hullámban történt a menekülés: 1945-ben és 1947-ben.

1956 ősze és 1957 tavasza között közel 200 ezren lépték át a határt. A kivándorlás fő iránya Ausztrián vagy Jugoszlávián keresztül Nyugat-Európa országai és a tengeren túl: USA, Kanada, Ausztrália, Latin-Amerika volt. Az 1956-os forradalom után különböző csoportok hagyták el az országot. Voltak, akik részt vettek a harcokban, és emigráltak a büntetés, a megtorlás elől. A kötetben vallók közül Pongrátz Ödön, Lassan György, Jakabffy Ernő sorolható ide. Menekültek olyanok is, akik nem vettek részt a harcokban, ám korábban jogtalanul börtönben ültek, és most elérkezettnek látták az időt az ország elhagyására. Ilyen például a kötetben szereplő Tollas Tibor. S voltak a menekülők között olyanok is, akiknek nem volt kötelező menni, ám mégis úgy gondolták, hogy a „megnyílt” határon most lehetőségük van

átszökni és új hazában, új életet kezdeni. Ők tehát alapvetően egzisztenciális okok miatt hagyták el az országot. A könyvben Ónody Éva utolsó szereplője Nádasdy Ferenc gróf, aki 1937-ben született, mindössze 7 éves volt, amikor az édesapja hősi halált halt. Érettségi után a kecskeméti konzervgyárban segéd munkásként dolgozott. Megbélyegzett volt, másféle munkakört nem tölthetett be. Ifjúkori megaláztatásainak emlékével emigrált 1956 novemberében.

Fejet hajtunk a kötetben szereplő, nemrég elhunyt Borbándi Gyula író, történész, a *Látóhatár* főszerkesztője, az *Új Látóhatár* felelős szerkesztője emléke előtt. „Idegenben mindig magyarnak vallottam magam... Magyarnak születtem, magyar környezetben nőttem fel és műveltségem alapja is magyar... Magyarságról csak tettekkel tudok bizonyosságot tenni, nem szavakkal...” (7–8. o.) San Fransisco közelében, Portola Valley-ben magániskolát alapított a pannonhalmi bencés szerzetes, Páter Hites Kristóf atya. Az interjúból az is kiderül, hogyan vesztette el a magyarság a napjainkban is működő, híres iskolát. Olvashatunk Szeged kitűnő olimpikonjáról, Magay Dániel kardvívóról, akiből az USA-ban feltaláló lett. Megismerhetjük a Németországban élő Világhy házaspár örökbefogadási kálváriáját. Megrendítően emlékszik vissza gyermekkorára, édesapjára Eszterházy Alice, a mártír Eszterházy János leánya. Kiderül a kötetből, hogy Finnországban is a Kodály-módszer szerint nagy sikerrel oktat Szilvay Géza hegedűtanár. A Kunckelné Fényes Ildikóval készített interjút olvasva közelebről is megismerhetjük a latin-amerikai, elsősorban a venezuelai magyar közösségek életét, a megmaradásukért való küzdelmet.

Valamennyi szereplőben közös az, hogy Magyarországon születtek. Közülük 12-en felnőtként, míg egy fő kisgyermekként,

szüleivel ment el. Talán ez is segítette őket abban, hogy nem asszimilálódtak, nem olvadtak be, hanem integrálódtak a befogadó országhoz, az új hazához, és megmaradtak magyarnak. „...aki csak érettségizett otthon, Berzsenyit, Kölcseyt, Adyt tanult; ezek után lehetséges-e más, mint magyar? Annyira gazdag, súlyos és magas színvonalú a magyar irodalom, és úgy összefonódott a magyarság történelmével, hogy aki egy szimpla érettségi után nem érzi magát magyarnak, azzal szerintem valami baj van, de legalább is érzelmszegény.” (58. o.)

A kinti élet jellemzője, hogy gazdaságilag tudtak szorgalommal és tudással érvényesülni, a társadalmi érvényesüléshez pedig az egyházak és az önkéntes civil szervezetek segítették őket. Gyakran hangsúlyozzák, hogy nyelvében él a nemzet. Ezt a kötet részben igazolja, hiszen a messzi távolból is szép magyar nyelven válaszolnak. Ám a válaszok az én kutatásaimat is alátámasztják, nyelvtudás nélkül is van magyar identitás. Hiszen az ő leszármazottaik a jelképekhez, a mesékhez, az ünnepekhez, az átöröklött hagyományokhoz, szokásokhoz, az örökséghez, a kivitt és kapott tárgyakhoz kötődnek. „A gyerekeink... sokat jártak Magyarországon, nekik és az összes unokának van magyar útlevelük. Tekintettel, hogy itt nőttek fel, elsősorban ausztrálnak érzik magukat, aztán magyarnak... német származású férjem lassan bekapcsolódott, majd beépült a magyar életbe... gyermekeinket magyarnak is neveltük... otthon németül beszélünk...” (78. o.) „...a fiatalok már a befogadó ország nyelvén olvasnak.” (71. o.)

Ez a kötet számomra kötelező irodalom, mert a kidolgozás alatt lévő doktori disszertációmban tengeren túli magyarsággal foglalkozom, továbbá évekig és részben most is, gyakorlati munkám hozzájuk kapcsolódik. Másoknak akár kalandregény

is lehet, vagy a kezdőknek, útkeresőknek tanácsadó kézikönyv. Hiszen napjainkban is sok fiatal hagyja el az országot, hogy Nagy-Britanniában, Németországban, Ausztriában vagy éppen a tengerentúlon boldoguljon. Ma is életképesek az 1970-es és 80-as években készített írások, interjúk, feltárulkozások. Ám Ónody Éva nem érte be ennyivel: most is kutatta, felkereste a régi interjúalanyokat, így a szereplők többségéről megtudhatjuk, hogyan alakult azóta az élete, a pályája. Tudatosítani szükséges azt, hogy „az elmentetek nyugatra, meggazdagodtak, tartásuk elmagatokat...” szemlélet helyett a tengeren túli magyarok identitásának megtartása fontos a mi szempontunkból is.

A diaszpóra munkássága az egyetemes magyar kultúra része. Még ma is méltatlanul keveset tudunk a Nyugat-Európában és a tengeren túl élő magyarokról, alkotásaikról. Tehát továbbra is segíteni

kell többek között a képzőművészek, az írók, a költők, a tudósok, a néptáncosok, a cserkészek magyarországi bemutatkozását, bemutatását; filmek, könyvek megjelentetését. Igaza lesz a kötetben szereplő, Ausztráliában élt Domahidy András írónak: „Tudom, hogy egyszer majd olyan érdekes lesz Magyarországon az emigrációs irodalom, mint a németeké volt a második világháború után. Akkor mi leszünk az egzotikum: hogy hogyan viselkedtünk mi, volt katonatisztek, árja páriák, grófok és parasztok a menekülttáborokban, a hajófenéken és aztán az idegen csillagok alatt.” (66. o.)

Jót tett Ónody Éva, hogy kérdezett, és jól tette a Napkút Kiadó, hogy megjelentette ezt a kötetet. Idegen csillagok alatt is jó magyarnak lenni, ha a diaszpórában élők szeretete vesz körül. Most ők otthonról e kötet által tértek haza, tisztelettel ajánlom, olvassák jelzéseiket.

(Ónody Éva: Idegen csillagok alatt. Tizenhárom emigráns. Cédrus Művészeti Alapítvány – Napkút Kiadó, Budapest, 2014. ISBN 978-963-263-416-6. Az ismertetés rövidítve elhangzott 2014. szeptember 9-én Budapesten, a kötet bemutatóján, az Országos Idegennyelvű Könyvtárban.)